

tus blijft beschouwen, deze verklaring te aanvaarden. Men erkent wel, dat met deze verklaring, vergeleken met de vonnissen en daarbij geschreven woorden, een merkwaardige inconsequentie aan den dag treedt, of men meent zelfs, zooals blijkbaar de heer H. Ottevan-ger, geleet op het door hem geschrevene in de Ger. Kerkbode van het Noorden, d.d. 6 dezer (pag. 5, 1e kolom) dat er van geen inconsequentie sprake is, doch men is in alle geval bereid, staande en handelende in het ambt der geloovigen, als uitbanners en uitgebannen, elkander toch als broeders in Christus te aanvaarden en met elkander in zekere christelijke gemeenschap te staan en te handelen.

In zijn afwijzing van ons afwijkend standpunt spreekt men ervan, dat wij de anderen onze zelf getrokken consequenties van hun handelingen willen opdringen, welke consequenties deze anderen nadrukkelijk afwijzen. Of men oordeelt, dat hier bij ons een andere taxatie der feiten aan den dag treedt, welke taxatie wij dan aan de anderen willen opdringen. Met deze anderen zijn dan weer zij bedoeld, die ons kerkelijk hebben uitgebannen.

Waar dit verschil van inzicht nu onder ons is openbaar geworden, daar zullen wij met elkander daarover open en onomwonden het gesprek hebben te voeren en argument tegenover argument hebben te plaatsen. Het zij mij vergund ook mijnerzijds daartoe een steentje bij te dragen.

Allereerst wil ik dan nagaan of hier inderdaad gesproken kan worden van het trekken van consequenties of van het taxeren van feiten. Hierbij bedoel ik niet bij voorbaat te erkennen, dat het trekken van consequenties verkeerd zou zijn of het taxeren van feiten. — Daartoe worden wij zelfs geroepen. Het moet evenwel erkend worden, dat bij het trekken van consequenties en bij het taxeren van feiten, een zekere subjectieve factor kan gaan meepraten en zelfs zulk een invloed kan gaan uitoefenen, dat de feiten verkeerd getaxerd en dat onjuiste consequenties worden getrokken. — De situatie zou al direct veel eenvoudiger, in dit opzicht minder gevaarlijk voor afglijden, zijn, wanneer eens zou blijken, dat er geen consequenties behoeven te worden getrokken, noch feiten behoeven te worden getaxerd of geïnterpreteerd, eenvoudig omdat men aan de feiten op zichzelf genoeg heeft, daar ze een duidelijke, ondubbelzinnige taal spreken. Ik stel dus voor, dat wij ons houden aan het aanwijzen van feiten, zonder daarbij eenige eigen taxatie in te voegen.

Daarbij wil ik mij dan bepalen tot hetgeen ten aanzien van prof. Schilder is geschied.

Dat dit in dezelfde mate ook van toepassing is op wijlen prof. Greijdanus en zoovele andere uitgestooten dienaren van het Heilig Evangelie zal onder ons geen tegenspraak ontmoeten.

Op grond van de uitspraak, dat prof. Schilder zich had schuldig gemaakt aan de in art. 80 K.O. genoemde zonde van kerk-scheuring, besloot de Synode hem op grond van art. 79 en 80 K.O. als kerkelijk hoogleeraar en emeritus dienaar des Woords te schorsen en vervolgens af te zetten.

In de Toelichting op de Schorsing werd dit als volgt door de Synode zelf getaxerd en ter onderrichting aan de geloovigen als de officiële, juiste taxatie der feiten aangewezen. Wij kunnen niet genoeg dankbaar zijn, dat wij zulk een officiële taxatie bezitten, want nu behoeven er onze eigen taxaties, meeningen en gevoelen niet aan te pas te komen. Wij lezen dan op pag. 33 van deze Toelichting: „De Synode heeft integendeel welbewust de grove zonde van openbare scheurmaking en openlijke verachting der kerkelijke orde bij prof. Schilder willen constatareeren. De overtuiging, dat hij zich aan die grove zonde schuldig maakt, heeft er haar toe geleid om hem op zoo ernstige wijze tot de orde te roepen”. Er komt dus geen taxatie van onzen kant aan te pas, wanneer wij constatareeren, dat men prof. Schilder heeft afgezet op grond van: GROVE ZONDE. Het staat er welbewust en vol van overtuiging uitgesproken zwart op wit, tot tweemaal toe.

De Synode gaf nog een tweede officiële taxatie van de zonde van prof. Schilder, in genoemde Toelichting. Zij schreef namelijk aan de kerken, of zilverder gezegd, aan iedereen, die het hooren wilde, door middel van deze in den boekhandel verkrijgbare Toelichting, op pag. 18: „Hij heeft zich door zijn houding schuldig gemaakt aan wat in ons Avondmaalsformulier wordt omschreven als het begeeren aan te richten van tweedracht, sekten en muiterij in kerken”. Opnieuw zeg ik, er komt geen taxatie van onzen kant aan te pas en wij zijn er dankbaar voor, afgedacht dan van den vorm waarin men het deed, dat de vonnissende vergadering op zulk een inderdaad ondubbelzinnige, voor geen misverstand vatbare, duidelijke wijze, voor een eigen, officiële taxatie der feiten en daarop gebaseerde handelingen heeft zorg gedragen. Deze tweede taxatie houdt dus in: schuldig aan de in het Avondmaalsformulier met name genoemde zonde van het begeeren aan te richten van tweedracht, sekten en muiterij in kerken.

En wat er nu voorts moet geschieden met bedrivers van grove zonden, welke feiten er dus te dien aanzien kerkelijk moeten volgen, dat behoeven wij niet aan deze Synode te vragen, daarvoor hebben wij onze K.O., die deze feiten overduidelijk op dit punt normmeert. In art. 76 K.O. lezen wij: „Zoo wie hardnek-

kiglijk de vermaning des Kerkeraads verwerpt, en desgelijks wie een openbare of anderszins een grove zonde zoude hebben gedaan (spatiëring van mij, G.) zal van het Avondmaal des Heeren afgehouden worden. Al spreekt art. 76 K.O. over gewone kerkleden en niet over bijzondere ambtsdragers, het behoeft wel geen betoog, dat, wanneer gewone leden van het Avondmaal des Heeren moeten worden afgehouden wanneer zij een grove zonde hebben bedreven, men bijzondere ambtsdragers, voor wie de Schrift een scherpe keur aanlegt, niet vrij uit laat gaan, doch op hen denzelfden maatregel moet toepassen.

Als volgend feit constatareeren wij, dat de Synode van Zwolle ter ander zijde aan onze Deputaten schreef: „dat in elk geval voor zoover ons bekend, op niemand in dit conflict de persoonlijke censuur is toegepast” en voorts: „Of het inderdaad tot afhouding van het heilig Avondmaal moet komen, zal bij ieder geval afzonderlijk beoordeeld worden. Het kan toch zijn, dat iemand op grond van bepaalde kerkrechtelijke inzichten tot handelingen komt, die de kerk als openbare scheurmaking moet veroordeelen, en tengevolge waarvan de kerk hem niet in het ambt kan handhaven, terwijl er toch geen reden is hem te excommuniceren”.

Uit het voorgaande moet het volgende weer geconstateerd worden:

- dat, terwijl de K.O. nadrukkelijk voorschrijft, dat wie een openbare of anderszins een grove zonde zoude hebben gedaan van het Avondmaal des Heeren zal worden afgehouden, deze Synode van Zwolle zonder nadere verantwoording, zonder blikken of blozen, dit artikel der K.O. naast zich neerlegt, althans niet in alle gevallen, waarin van de grove

DE ACHTERGROND

van een radicale onderwijsvernieuwing IX

Monisme en synthetische levenshouding.

Boeke noemt zichzelf monist.

't Dualisme is volgens hem de eerste fase van het menscheijk denken. Daarom verwerpt hij wat de bijbel zegt van den duivel, die eenmaal in den pool des vuurs zal worden geworpen. Dat is maar „een primitieve voorstelling”.⁸⁷⁾

De tweede fase is dan het Monisme, de synthetische gedachte.

Het Al is een Geheel. Daarin zijn twee processen op te merken, twee Kosmische stroomingen.

Ten eerste de convergentie, d.i. de invloed, die er uitgaat van 't geheel op de deelen, dus vanuit het Al op den enkelen mensch, en in de tweede plaats de divergentie, d.i. de invloed die vanuit den mensch, vanuit elke individualiteit naar alle richtingen uitstraalt.

De mensch zelf is in beide processen opgenomen. In ons leven komen zij samen.

In 1936 noemde Kees Boeke dat het kosmisch h u w e l i j k waar we deel aan hebben.⁸⁸⁾

Nu zijn er volgens hem twee manieren van denken: de convergente en de divergente manier. En ook twee hoofdtypen van menschen: convergenten en divergenten.

In „Redelijke Ordening” (bl. 45) laat hij die richtingen samenvallen met de onderscheiding collectivisme en individualisme. Daar wordt gesproken van de convergente nat. soc. ideologie en het divergente democratische beginsel.

Volgens hem geeft de sociocratische ordening de mogelijkheid van de verzoening tusschen beide.

Wij moeten dus komen volgens Boeke tot de synthetische levenshouding.

Wij moeten geen eenzijdige oplossing hebben van 't samenlevingsprobleem, maar „het is noodzakelijk, dat wij ons getrouw houden aan die functie, die ons in 't kosmisch geheel is toebedeeld, terwijl wij de kosmische noodzaak en onvermijdelijkheid inzaken van de tegenovergestelde functie toebedeeld aan anderen”.

„De Werkplaats Kindergemeenschap te Bithoven is een bewuste poging iets van die synthese te verworvelijken”.⁸⁹⁾

Boeke toont in deze beschouwing zijn sterke verwantschap met 't Quakerisme. Ook de Quakers spreken van den Oceaan des Geestes, waarvan ons individuele leven een klein beekje is. Ook zij spreken volgens Rufus Jones van twee stroomingen, van den oceaan naar 't beekje en omgekeerd van 't Centrale Leven naar ons leventje en omgekeerd.⁹⁰⁾

De subjectivistische instelling, die uitgaat van den enkelen mensch en de hem omringende kosmos is de grondfout bij beiden.

Er is ook, evenals bij de Quakers, een mystiek element in deze Al-religie. Sprekende over het vergeving vragen, heet het:

„Het vergeving vragen door de mens bewijst een scheiding, dus een gebrek aan intimiteit met de Al-Moeder of Al-Vader, dus een gebrek aan werkelijk geestelijk leven”.

En: „Om pal te staan (tegen massa-suggesties)

⁸⁷⁾ Het Kind, 1936, bl. 405.

⁸⁸⁾ Het Kind, 1936, bl. 337 vlg.

⁸⁹⁾ Rufus M. Jones, a.w. bl. 71.

zonde van kerk-scheuring sprake is, toegepast wil zien.

b. Er zijn volgens deze Synode van Zwolle kerk-scheurders, bedrivers van grove zonde, die niet behoeven te worden geëxcommuniceerd.

Voorts kan worden geconstateerd, dat de Kerkelijke Hoogleeraar in het Kerkrecht van de kerken van deze Synode van Zwolle, dr den Hartogh, dit alles zeer juist acht. Hij schreef toch in het Geref. Weekblad van 7 Maart 1947, dat in het kerkelijk conflict de kerkelijke vergaderingen in het algemeen gemeend hebben, dat de schorsingen in het ambt, de schorsing van het Avondmaal niet hoefden mee te brengen. Hij beweerde daarbij, dat deze houding ook gedekt zou worden door een man als ds Jansen.

Het was nu deze ds Jansen, die in zijn Korte Verklaring van de Kerkenordening precies het tegendeel schreef van hetgeen dr den Hartogh hem wil toedichten. Men raadplege pag. 312 van genoemd werk (tweede druk) en leze daar van ds Jansen, nadat hij eerst gehandeld heeft over heimelijke zonden, het navolgende: „Het tweede geval is, dat iemand een openbare of anderszins een grove zonde bedreven heeft. Staat dit na onderzoek voor den kerkeraad vast, dan stelt hij den zondaar aanstonds onder censuur”. Even verder herhaalt hij dit nogmaals: „Zulke grove zondaars moeten wel aanstonds van het Avondmaal afgehouden”. Wij constatareeren dus, dat ds Jansen van oordeel is, dat deze zondaars aanstonds moeten worden afgehouden van het Avondmaal en dat dr den Hartogh beweert, dat dit heel e e l e m a a l niet behoeft te gebeuren in bepaalde gevallen en daarbij zoowaar nog beweert, dat dit overeenkomt met wat ds Jansen heeft gezegd.

P. GROEN.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

moeten wij verankerd zijn in het oneindige, het eeuwige. De inwendige ervaring van de opperste eenheid zal ons stand doen houden zelfs als alle waarden om ons heen falen”.⁹⁰⁾

Die Al-religie komt ook bij het onderwijs uit. Na de schaalteekeningen heet het: „Het is een proces, dat ons verbijstert, of wel we worden er stil van, als wij ons even trachten te realiseren hoe geweldig het geheel is, waarin wij zijn opgenomen en hoe klein en eerbiedig wij moeten staan in het onbegrepen Al”.⁹¹⁾

De geloovige spreekt op zoo'n moment met de Schrift: „Hoe groot zijn Uwe werken, o Heere; Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt”.

Deze Al-religie, dit monistisch denkproduct toont de waarheid van de Schrift: Zij hebben Gods Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij hebben.

„Mij, den springader des levenden waters, hebben zij verlaten om zichzelve bakken uit te houwen, gebroken bakken, die geen water houden”. (Jer. 2:13).

Deze Al-religie is afgoderij, modern heidendom.

Wij verwerpen ook de problemstelling van dualisme en monisme als twee fasen van 't denken, waarbij de leer der Schrift als dualistisch wordt gebrandmerkt.

De verhouding Schepper-schepsel, van Eenigen Souverein, die de Wet stelt en het schepsel, dat aan die Wet onderworpen is, heeft niets te maken met een menscheijk denkschema dualisme of monisme. Er is een andere tegenstelling, die allesbeheerschend is, n.l. die van waarheid en leugen. In 't rijk van den laatste hooren de gedachtenspinsels van den souverainen mensch.

Dat is ook de tegenstelling, die Christus Zelf stelt. Hij is Koning in 't rijk der waarheid en een ieder, die uit de waarheid is hoort zijn stem.

In deze Al-religie van den kosmischen, bewusten mensch passen geen schepping, zondeval en verlossing, de drie grondpijlers eener Christelijke opvoeding volgens Bavinck.⁹²⁾

Want, zoo heet het: „Mijn wortels moeten reiken tot het oneindige verleden. En evenzo moet mijn wezen blijven tot in alle eeuwigheid. Ik ben met het Al verbonden”.

„Eer Abraham was, ben ik”, is een woord, dat elk denkend mens uiten zal”.⁹³⁾

De bijbel is voor Kees Boeke niet vreemd. Maar wat hij er aan ontleent is door een humanistischen bril bekeken, is subjectivistisch uitgelegd en dus door en door verminkt. In den trant van b.v. Coornhert, die 1 Cor. 11:26: Doet dat, totdat ik kom, uitlegde als duidend niet op de wederkomst van Christus, maar op het komen van 't Koninkrijk der hemelen in de ziel.

De leer van Jezus volgens Kees Boeke.

Die verminking van de Schriftgegevens komt vooral uit als Boeke het heeft over de leer van Jezus. Die is volgens hem: niet deelnemen aan een oorlog, geen bezit hebben, geen dwingende autoriteit dragen. Je-

⁹⁰⁾ Het Kind, 1936, bl. 408.

⁹¹⁾ Kindergemeenschap, bl. 181.

⁹²⁾ Christendom en opvoeding. Inleiding. Baarn 1908, bl. 26.

⁹³⁾ Kindergemeenschap, bl. 255 vlg.